

Usmanov Farxad Faxriddinovich

Andijon davlat universiteti doktoranti, PhD

e-mail: ufarhod001@mail.ru tel.: +998934193529

MADANIY ME‘YOR VA STEREOTIPLARNING LISONIY VA NOLISONIY VOQELANISH SHAKLLARI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o‘zaro izomorf bo‘lgan semiotik tizimlar – til va madaniyat xususida so‘z yuritiladi. Madaniyatning turli voqelanish shakllari, xususan, xatti-harakat odatlari, san’atning turli shakllari hamda lisoniy vositalar orqali aks etishi tahlil etilgan. Bunda mifologik obrazli tafakkur izlari saqlanishi asoslangan. Madaniyat stereotiplarining ifodachisi sifatida tilning universal vosita bo‘la olishi, undagi turg‘un birliklar madaniyat meyorlari va stereotiplarini yaqqol voqelantirishi asoslangan.*

Kalit so‘zlar: *madaniyat, izomorflik, simvol, etalon, stereotip, metafora, mifologema, madaniyat kodlari.*

Усманов Фархад Фахриддинович

Докторант Андижанского государственного университета, д.ф.ф.н.

e-mail: ufarhod001@mail.ru тел.: +998934193529

ЯЗЫКОВЫЕ И НЕЯЗЫКОВЫЕ СПОСОБЫ ОБЪЕКТИВАЦИИ КУЛЬТУРНЫХ НОРМ И СТЕРЕОТИПОВ

Аннотация. *В данной статье идет речь о взаимно изоморфных семиотических системах – языке и культуре. Анализируются разные формы объективации культурной информации, в частности, поведенческие привычки, формы искусства и языковые средства. Обосновано что, в них сохраняются следы мифологической образности также то, что язык может быть универсальным инструментом в выражении культурных стереотипов, а его устойчивые единицы ярко представляют культурные нормы и стереотипы.*

Ключевые слова: культура, изоморфизм, символ, эталон, стереотип, метафора, мифологема, культурные коды.

Usmanov Farkhad Fakhriddinovich

Doctoral student at Andijan State University, Ph.D.

e-mail: ufarhod001@mail.ru tel.: +998934193529

LINGUISTIC AND NON-LINGUISTIC WAYS OF OBJECTIFICATION OF CULTURAL NORMS AND STEREOTYPES

Annotation. *The present article deals with mutually isomorphic semiotic systems - language and culture. The reflection of culture through various forms of manifestation, in particular, behavioral habits, various forms of art, and linguistic means has been analyzed. The preservation of traces of mythological imagery has been proved. The fact that language can be a universal tool as a representative of cultural stereotypes, and its stable units clearly manifest cultural norms and stereotypes has been proved.*

Key words: *culture, isomorphism, symbol, etalon, stereotype, metaphor, mythologem, cultural codes.*

KIRISH.

Til va madaniyat o'zaro izomorf xususiyatlarga ega bo'lgan, bir vaqtning o'zida turli belgilar sistemasiga ega bo'lgan tuzilma hisoblanadi. Juda yuqori ehtimollik bilan aytish mumkinki, borliq elementlari inson tomonidan muhimlik darajasiga bog'liq ravishda o'z nomiga ega bo'lib borgan. Ya'ni o'z hayotida ahamiyatli narsa-hodisalar birinchi navbatda alohida nomlar bilan nomlangan va umumiy massadan ajratilgan. Aynan shu muhimlik jarajasini, ahamiyatini baholash uning qadrini aniqlash demakdir. Bunday baholash natijasida atrofdagi olam xaos sifatida emas, bir-birini taqozo etuvchi, ma'lum tartibga ega sistema sifatida gavdalanadi. Demak, nominatsiya, yoki kengroq aytganda, semantika baho kategoriyasisiz bo'lishi mumkin emas.

ADABIYOTLAR TAHLILI:

Madaniyatning artefaktlari noverbal yoki aralash xarakterdagi belgilarda o‘z ifodasini topib, uning belgilar tizimini (simbolyariy – N.I.Tolstoy va S.M.Tolstaya termini) tashkil etadi. U “madaniy matn” deb ham ataladi [1, 47]. V.Maslova “milliy o‘ziga xoslik insonlarning ishlashi, dam olishi, ovqatlanishi, turli vaziyatlardagi muloqoti – barchasida namoyon bo‘ladi” [2, 11] -degan edi. Shunday belgilar sirasiga simvol va stereotipik xatti-harakatlar, odatlar, turli san’at asarlari kabilarni kiritish mumkin.

TAHLILLAR VA NATIJALAR.

Madaniyatda turg‘unlashgan stereotipik tasavvurlarning san’at asarlari orqali voqelanishi xususida O‘zbekiston xalq rassomi, Ro‘zi Choriyevning “Kelin”, “Ayol” portretlariga e’tibor bering (1-rasm):

1-rasm. Ro‘zi Choriyevning “Kelin”, “Ayol”, “Surxondaryo Madonnasi” portretlari

Ushbu portretlardan o‘zbek ayollari, aniqrog‘i, ularning stereotipik ko‘rinishi bilan bog‘liq ma’lum xulosalarga ega bo‘lish mumkin. Ular oddiygina

kiyingan, boshida albatta ro‘moli bo‘lgan kamtar ko‘rinishga ega. Ularni rus rassomi B.M.Kustodiyevning “Купчиха за чаем” va barchasida “ochiq” tasvir hukmron bo‘lgan bir nechta variantlardagi “Красавица” asarlari [3] bilan solishtirish mumkin. Zamonaviy o‘zbek tasviriy san’atida Akmal Nurning “Umid farishtasi” (2-rasm) asarida ayol va ona obrazi tasvirini g‘oyaviy-badiiy jihatdan o‘rgangan X.Raximova uning qismlarini shunday talqin qiladi: “...bola – kelajak ma’nosini anglatadi. Bolaning kiyimsizligi poklikni, soflikni bildiradi. ... quyosh bu – ulug‘vorlik ma’nosini anglatadi. Ayolning bosh qismida berilgani onaga yuksaklik ma’nosini beradi. ...yarim oy – jannat ma’nosini beradi. Yarim oy – Islom dinining ramzi ma’nosida ham keladi. ...Yulduz abadiylik va intilishni anglatadi. Farovon hayotni ham ham bildiradi. Yulduzlar ajdodlardan so‘zlab, ularning donoligi va hayotiyiligini ham bildiradi” [4].

2-rasm. Akmal Nurning “Umid farishtasi” asari

Biz ushbu talqinlarning hammasiga ham qo‘shilmasak-da, umumiy tahlil tamoyillari – barcha qismning o‘z ma’nosi, talqini bo‘lishi, ulardan ko‘pchiligi madaniy mazmun tashishga xizmat qilishini e’tirof etamiz.

Madaniyat matnlari yoki belgilaridan biri marosim yoki odat hisoblanadi. “Masalan, o‘zbeklarda qudachilikka katta hurmat bildirilib, “kuyovni payg‘ambarlar siylagan”, deyilib, ota o‘z qizi kelin bo‘lib tushgan mahalladan otdan tushib, piyoda o‘tgan”[5, 13]. O‘zbek madaniyatida turg‘unlashib qolgan shunday ana shunday odatlardan biri – mehmonning oyog‘i ostiga qo‘y (jonliq) so‘yishdir. Masalan: *Samarqandliklarda aziz mehmonning oyog‘i ostiga qo‘y*

so'yib, qaynatma sho'rva pishirish an'anasi bor[6]; Yuksak hurmatga munosib mehmonlar bo'lsa, qo'y so'yilib, qo'ni-qo'shni va yaqinlar chaqirilib, ziyofat berilgan[4]; U yerdagi chorvadorlar mehmonni judayam e'zozlashibdi: qaysi hovliga kirsam, oyog'ining ostiga qo'y so'yishibdi (H.Umurov. Joni bor sharpalar); Olti yoshga to'lganda uni er-xotin Turkistonga olib borib hazrat Yassaviy maqbarasining shayxiga ataganlarini berib, kokilini kesdirishgan, qo'y so'yib xudoyi qilishgan edi (Said Ahmad. Qorako'z majnun).

Ammo jonliq so'yishdan murod qurbonlikdir. U faqat Yaratganning yo'lida bajariladigan ish bo'lib, diniy ko'rsatmalarda qurbonlikning bir qator boshqa shartlari ham bor. Mehmonning oyog'i ostiga qo'y so'yish ushbu qurbonlikning shartlariga muvofiq emas. Buni aksariyat biladi ham. Shunday bo'lsa-da, masala bu ishning to'g'ri yoki noto'g'riligida ham emas, ushbu ishning o'zbek mentalitetiga singgan, madaniy markerlangan ritual darajasida ekanida. U o'zbek mentalitetining muhim qirrasini – mehmonni e'zozlashi, unga juda katta e'tibor bilan qarashining belgisidir.

Bunday madaniyat "til"lari sirasiga tabiiy tildan tashqari tasviriy san'at, haykaltaroshlik, va kinematografiya ham kiradi. Ularda ifoda vositalaridan bir nechta qatnashishi mumkin. Shu nuqtai nazardan M.Nabiyevning "Amir Temur" kartinasi, Sh.Boshbekovning "Temir xotin" dramasi, T.Murodning "Otamdan qolgan dalalar"ni eslash mumkin. "Otamdan qolgan dalalar" romanida umri dalada o'tgan, "munofiq qalamkashlarning dala shiypolari haqidagi munofiqona ocherki ham, moskvalik kinochilarning mash'al brigada hayotiga bag'ishlangan boshdan-oyoq yolg'onga qurilgan kartinasi ham ajablantirmagan"[8] Dehqonqul, aslida, "qul dehqon" emasmi? Mashhur adabiyotshunos olim U.Normatov "Bu roman Alloh in'om etgan eng ulug' ne'mat mustaqilligini, erkini boy bergan, bosqinchilar bo'yin-turug'ini bo'yniga ilgan el-yurt boshiga tushgan balo-ofatlar, mislsiz xo'rliklar, istibdod iskanjasida qolgan xalq chekkan zahmatlar tufayli adib dilidagi oh-armon, nola-fig'on, salkam bir asr davom etgan imperiya zulmi, zug'umiga qarshi zo'r nafrat – isyon kabi yangraydi"[8] -degan edi. Shuning uchun

ushbu davr uchun o'z nomidan boshlab chuqur simvolizmga va allyuziyaga yo'g'rilgan bunday roman mavjudligining o'zi ma'lum belgilarni tashiydi.

Aytilganidek, madaniyat belgilari muloqot xulqida ham o'z aksini topadi. Har bir o'zbek madaniyati egasi salomlashishda qo'lni ko'ksiga qo'yish, erkaklar o'zidan kattalar bilan qo'shqo'llab so'rashish hurmat belgisi ekanini biladi. "O'zbek madaniyatida salomlashish 2 daqiqadan 5 daqiqagacha davom etadi, salomlashuv so'zlaridan keyin, albatta, suhbatdoshning ahvoli, mehnat faoliyati, oila a'zolarining umumiy ahvoli haqida so'raladi. O'zbeklar tez fursatda hol-ahvol so'rab ketib qolishdan istihola qiladilar yoki ushbu holatni hurmatsizlikka yo'yishadi. Salomlashish jarayoni paralingvistik vositalar (qo'l uzatib ko'rishish (erkaklarda), yuz urishtirib, yelkaga qoqib, qo'lidan ushlab ko'rishish) bilan hamohang tarzda olib boriladi"[9, 51].

Darhaqiqat, madaniyatning belgilar olami turfa bo'lib, til ular orasida ifoda universalligi bilan ajralib turadi. U o'zining belgilari bilan madaniyat belgilariga nisbatan ikkilamchi semiotik sistemaga aylanadi. Uning universalligi u orqali har qanday mohiyatni ifodalash mumkinligidadir. V.Maslovaning tasnifida bunday birliklarga 1) tilning frazeologik fondi; 2) tilda ifoda topgan mifologizatsiyalashgan birliklar: arxetip va mifologema, marosim va irimlar, ritual i urf-odatlar; 3) tilning parameologik fondi; 4) etalon, stereotip, simvollar; 5) muloqot xulqi; 6) nutqiy etiket sohasi; 7) madaniyat kodlari; 8) madaniyat konseptlari; 9) madaniyat qadriyatlari kiradi[10].

Bizningcha, madaniy markerlangan, boshqacha aytganda, madaniyat stereotip va meyorlarini o'ziga singdirgan asosiy vositalar tildagi turg'un birliklardir. Ularning ko'pchiligi uchun obrazlilik xos va bu obrazlilik milliy-madaniy konnotatsiya tufayli yuzaga keladi. Shunday qilib, obrazli har qanday ifoda madaniy markerlangan birlik demakdir. Masalan, o'zbek lingvomadaniyatida ko'zlarga nisbatan *munchoqdek* o'xshatishi, *munchoq* metaforasi turg'unlashgan: *Ko'zlari munchoqdek*. «Qayoqdan keldi» *desam*, *Shahnoza qo'g'irchoqni olib, bag'riga bosdi* (O'.Hoshimov. Tushda kechgan umrlar); *Bag'rimdagi toychog'im, alla! Beshikdagi munchog'im, alla!* (Xalq og'zaki ijodidan) *Charosdek* o'xshatishi

hamda *charos* metaforasi xususida ham shunday fikr aytish mumkin. Bunda obrazli tasvirlangan ko'zlar oddiy ko'z emas, **chiroyli** ko'zlardir. Ular uchun tanlangan simvollar endi chiroyli ko'zlar haqidagi stereotip xususida so'zlaydi. "*Munchoqda* "ipga tizilgan", "rang-barang", "qimmatbaho", "**dumaloq**", "ziynat" semalarini; *charosda* esa "uzum", "**yumaloq**", "**qora**" semalarini ajratish mumkin. Bundan tashqari, *munchoqning* eng yaqin assotsiatsiyalaridan biri ko'zmunchoq leksemasi bo'lib, u ham "taqinchoq", "oq ko'z(xol)li", "**qora**" semalariga ega"[11, 94]. Demak, bunda shunday etalonlar tanlovidan o'zbek mentaliteti stereotiplariga ko'ra chiroyli ko'zlar **yumaloq, qora** ko'zlar ekani anglashiladi.

O'xshatish hamda metaforalar tafakkur jarayonining dastlabkisi bo'lgan qiyoslash yoki o'xshatish aqliy operatsiyasi[12, 188] natijasidir. Metaforaning o'ziga xosligi uning kognitiv, madaniy va lisoniy sohalar birligi bo'la olishida ko'rinadi.

Mualliflarning ko'rsatishicha, "Metaforani o'rganishning dolzarbligi metaforik ma'no shakllanishi va amal qilishining universal mexanizmi bilan bog'liq, unda olamni, olamdagi o'zini anglash usullari, til, ong va madaniyatning o'zaro ta'siri namoyon bo'luvchi xarakterli xususiyatlar aks etadi. Aynan metaforada idrok etilgan voqelikni konseptuallashtirish, bu bilan, umuminsoniy xususiyatga ega qobiliyatga milliy o'ziga xos qirralar berish nozikliklari namoyon bo'ladi"[13, 6].

Shunday metaforalarning ajoyib namunasini *Dardi yo'q kesak, Ishqi yo'q eshak* maqolida uchratish mumkin. Avvalo, eshakka bo'lgan munosabat barchaga ma'lum. U qaysarlik uchun etalon. "Mehnati halol-u, o'zi harom" sentensiyasi ham shu jonivor haqida. Kesak esa oddiygina qurigan tuproq emas, "qotgan, qurigan loy bo'lagi"dir [14]. Uni ta'sirlantirish qiyin. Shu ma'noda "his-tuyg'usi yo'q, hushsiz; hech narsadan ta'sirlanmaydigan" [14] odamni kesakka nisbat beriladi. Bu metaforada ishqiy yo'qning, ya'ni dardi, biror qiziqishi yo'qning ahvoli aks etgan deyish mumkin. Ya'ni bunda ishq muhabbatni ham, undan kengroq istaklar va qiziqishlarni ham ifoda etadi. Demak, ishqning yo'qning odamni eshak ega bo'lgan yoqimsiz sifatlar egasiga aylantiradi degan mazmun shunday metaforani

dunyoga keltirgan. Maqoldagi *dard*ni ham shu tarzda izohlash mumkin, deb hisoblaymiz. Dard va ishq yaqin munosabatda bo'lgani uchun ham ular ketma-ket qo'llangan. Demak, bunda *dard* ham kasallik emas, kengroq mazmun ifodachisi. Shoir “O‘t bo‘lurmi ishqiy yo‘q tanda? Dardimsanki, she‘rim yaxshisan” (U. Nosir) degani ham buni dalillaydi.

Shunday qilib, atoqli adib Abdulla Qodiriy shunday sarlavhali hikoyasida aytganidek, “*Dardi yo‘q – kessak, ishqiy yo‘q – eshshak! Voqi‘an, dard bo‘lmasa, ishq bo‘lmasa odamning kesakdan nima farqi bo‘lsin-u, eshakdan nima ayirmasi!*”

Xullas, yuqoridagi maqolda uchragan metaforalar unda qo'llangan obraz – etalonlar izohi turli stereotip, madaniyat kodlari xususida tasavvur bera oladi. Madaniy kodlar elementlarida ramziy madaniy aloqadorlik, munosabatchilik muhrlangan bo'ladi. *Dardi yo‘q – kesak, ishqiy yo‘q – eshak* metaforalarida inson → tabiiy hodisa; inson → hayvon assotsiativ komplekslarni kuzatish mumkin.

L.Levi-Bryul o‘zining “Ibtidoiy tafakkurda g‘ayritabiiylik” (Сверхъестественное в первобытном мышлении) asarida mistikadan xoli idrok yo‘q, hodisa faqat hodisaning o‘zi, belgi faqat belgining o‘zi emasligini, so‘z hech qachon oddiy so‘z bo‘lgan bo‘lishi mumkin emasligini aytadi va “...predmetning har bir shakli, har bir plastik obraz, har bir tasvir o‘ziga xos mistik xususiyatlarga ega: xuddi shunday zarurat tufayli ushbu xususiyatlar o‘zining og‘zaki ifodasiga ega bo‘ladi”-deydi[15, 141]. Shu ma’noda madaniyatda, albatta, mifologema, obraz va simvol chirmashib ketadi. Mifologema keng ma’noda jamoaviy tafakkur yo‘sini, jamoaviy psixologiya, unda o‘rinlashgan tasavvurlar yig‘indisini tashkil etadi. Mifologema (yun. *μῦθος* – “rivoya”) o‘zining globallik, universallik, va dunyo xalqlari madaniyatlarida keng tarqalganligi bilan ajralib turadigan mifologik syujet, manzara, obrazlar[16]. Ushbu termin “sog‘lom fikrlar ifodasi sifatida qabul qilinadigan, o‘z-o‘zidan tabiiy deb qabul qilinganidan asossizligi shunchaki e’tiborga olinmaydigan stereotipik tasavvurlar”[17, 164] -deb ham ta’riflanadi. Chunki uning asosi qadimdan yashayotgan mifda bo‘lib, marosim va turli odatlar, xatti-harakatlarda saqlanib, avloddan avlodga o‘tib boradi. Dastlabki asos mif bilan aloqani o‘z ongida tiklay olmagan lingvomadaniyat egasi ham uning stereotiplarini

boricha qabul qilaveradi. “Mifologemalar meyorlarni qayd etadi va ma’lum bir jamiyatdagi xatti-harakatlarning konseptual asosi bo’lib xizmat qiladi”[18, 126]. Mif o’zining simbolisiz mavjud bo’lmaydi. “Hodisa – obraz – so’z” ko’rinishidagi mazkur modelning amalini olamning g’ildirak, aniqrog’i charx sifatida tasavvur etishda ko’rish mumkin. Bunda uning markazi – o’qi quyosh bo’ladiki, charx so’zining o’zi tilimizda aylana, doira, gardish, shuningdek falak, dunyo ma’nolarida qo’llaniladi [14]. Arabcha “falak” so’zi bilan qo’shilib, taqdirni, tarixning gardishini ham ifodalaydi. Osmon – falakning inson taqdirini belgilashi mumkinligi, u yerning ma’bud va xudolar istiqomatgohi sifatida tushunilishi bilan bog’lash mumkin. Azaldan odam nima so’ragan bo’lsa osmonga qaragan, o’z navbatida, odam rizqining garovi bo’lgan yomg’ir ham, qo’rquv sababchisi bo’lmish chaqmoq va momaqaldiraqning ham manbai osmon; charx doira, g’ildiraksimon ekan, u aylanar ekan, u qaytadi; o’zgaga qilingan yomonlik o’ziga ham qaytishi – qaytar dunyo haqida gapirish ham charxpalakka borib taqaladi. Misollarga e’tibor qiling: *Sherbek zargar «Siz tuz haqini bajardingiz, ilohi falakning aylanishi siz istagancha bo’lg’ay», deb duo qilib qoldi* (T.Malik. Falak). (*falakning aylanishi* – voqealar rivoji, taqdir); *Ha, birodarlar, bu falakning gardishi tinmay aylanib turadi, hamma narsa o’zgarib turadi. Boylar kambag’al bo’ladi, kambag’allar boy bo’ladi* (<http://old.muslim.uz/index.php/maqolalar/item/22784>) (*falakning gardishi* – taqdir); *Charxning men ko’rmagan jabru jafosi qoldimu...* (Bobur) (*charx* – olam)

Demak, xuddi tong otib, kun botishi, fasllar, yillar almashishi takrorlangani singari u qiyos etilgan charxpalak ham qaytish, takrorlanish xususiyatiga ega ekanligi mazkur holatlarni shu obraz orqali ramziylashtirishga imkon beradi.

Ramziylikka yo’g’rilgan odatlardan yana biri ajdodini xotirlab, paxta pilik o’rab, chiroq yoqish masalasidir. E’tibor bering: *Ma, ol. Xohlasang, ukalaringga ber. Xohlasang, o’zing kelib yasha. Bu uyning chirog’ini o’chirma* (Nazar Eshonqul. Bepoyon osmon). *Bul Dorulfanodan baqoga ketdim / Qizg’aldoq, ortimda chirog’imni yoq* (Sh.Umirov) Ko’rinadiki, ushbu gaplar naslim davom etsin degan ma’noni ham bera oladi. Demak, chiroq yoqish o’ziga

xos udum bo‘lib, o‘tganlarni xotirlash uchun bajariladigan marosimdir. Avvalo, chiroq yorug‘lik manbai, islomgacha otashparastlikka e‘tiqod qilgan xalq quyoshni muqaddas deb bilib, ezgulik ramziga, tun – zulmatni esa yovuzlikning ramziga aylantirgan. Tunlari, quyosh nuri yo‘qligida olov uning vazifasini bajargan. Hozirgacha chiroq yoqish, olovning atrofida aylanish singari odatlar yovuzlikni quvish ramzi sifatida oz miqdorda bo‘lsa-da, saqlanib qolgan.

G‘afur G‘ulom “chiroq yoqish”ni o‘zining “Shum bola” qissasida Qoravoyning tilidan shunday izohlaydi: *“Axir, kosaga suv quyib, ustiga olma shohi qo‘yiladi. Kelgan arvoh avval shohga qo‘nib o‘tiradi. Bir nafas damini rostlagandan keyin haligi shamning pirpirab turgan shu‘lasi bilan o‘ynashadi”* (G‘.G‘ulom. Shum bola). Tasavvurlarida animizm unsurlari uchrab turadigan o‘zbek lingvomadaniyatida *“Dunyo yorug‘ bo‘lsin desang, uyingga chiroq yoq”* (O‘XM) maqolini “dunyo ko‘zingga yorug‘ bo‘lishini, yengillik his qilishni istasang, ota-onangni xotirla, ularni eslab, chirog‘ini yoq” tarzida talqin etish mumkin.

XULOSALAR

Ta’kidlash kerakki, yuqorida tilga olingan holatlar islom e‘tiqodi nuqtai nazaridan asossiz hisoblanadi. Ammo ayni damda masala ushbu qarashlarning to‘g‘ri yoki noto‘g‘riligida emas, ularning madaniyatda mavjudligidadir.

Shunday qilib, madaniyatning semiotik olami o‘zida tabiat va jamiyat haqida stereotipik tasavvurlarni aks ettiruvchi o‘ziga xos mifologik yoki boshqa asoslarga ega lisoniy, tasviriy hamda xatti-harakatli belgilardan iborat.

Adabiyotlar:

1. Токарев Г. В. Концепт как объект лингвокультурологии (на материале репрезентаций концепта «Труд» в русском языке): Монография. – Волгоград: «Перемена». 2003.
2. Маслова В.А. Лингвокультурология. – 4-е изд., стер. – М.: Академия, 2010. – С. 11.

3. [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B0_\(%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%9A%D1%83%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B5%D0%B2%D0%B0\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B0_(%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%9A%D1%83%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B5%D0%B2%D0%B0)) Murojaat sanasi: 15.02.2024
4. Raximova X. R. O'zbekiston zamonaviy va milliy tasviriy san'atida ayol va ona obrazini yaratkan rassomlar asarlarini tahlil qilish // Scientific progress. 2022. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-zbekiston-zamonaviy-va-milliy-tasviriy-san-atida-ayol-va-ona-obrazini-yaratkan-rassomlar-asarlarini-tahlil-qilish> (Murojaat sanasi: 02.03.2024).
5. Usmon Hosil. Odatnoma. – Toshkent: O'zbekiston, 2018. – B. 13.
6. <https://gujum.uz/mutolaa/hayot-omonat-ezgulikka-intilib-yashash-lozim-deydi-professor-dilorom-yormatova/> Murojaat sanasi: 02.03.2024
7. <https://oyina.uz/kiril/article/428> Murojaat sanasi: 02.03.2024
8. Normatov U. “Otamdan qolgan dalalar” haqida. URL: <https://adabiyot.islamonline.uz/kitoblar/maqolalar/1322-maqola.pdf> Murojaat sanasi: 02.03.2024.
9. Axmedov B.R. Paralingvistik vositalarning genderologik va pragmatik tadqiqi: Filol. fan. b. fals. dok. ...diss. – Andijon, 2021. – B. 51.
10. Маслова В.А. Концептуальные основы современной лингвистики. Учеб. пособие. – Москва: Флинта, 2019.
11. Usmanov F. O'zbek tilidagi o'xshatishlarning lingvomadaniy tadqiqi: Filol. fan. b. fals. dok. ...diss. – T., 2020. – B. 94.
12. Иванов П.И. Психология. – Тошкент, 1957.– Б. 188.
13. Юрков Е. Метафора в аспекте лингвокультурологии: Автореф. ...дисс. док. филол. наук. – СПб, 2012. – С. 6.
14. O'zbek tilining izohli lug'ati. Besh jildlik. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 3-jild, 2007. – 688 b.
15. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. – М.: Педагогика пресс, 1994. – С. 141.

16. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мифологема> Murojaat sanasi:
02.03.2024
17. Кармин А.С., Новикова Е.С. Культурология. – СПб.: Питер, 2008. – С. 164.
18. Вепрева И. Г., Шадрина Т. А. Идеологема и мифологема: интерпретация терминов // Научные труды профессоров Уральского института экономики, управления и права. – Екатеринбург, 2006. – Вып. 3. – С. 120-131.